

Láng Zsolt

JOYCE FIUMÉBAN

Talán '84-ben olvastam a novellát, Joyce Horthyt tanítja angolra, ha jól emlékszem, a *Mozgó Világban*, de nem biztos, hogy '84-es volt, akkoriban Szatmáron éltem, titkos utakon és késve érkeztek hozzánk az olvasmányaink, kifejezetten csalódást okozott, amiért Horthy belekerült kedvenc lapunkba, belekerült egy új nyelv gyakorlatába, új közös nyelvhasználatunkba, amely annyi mindent finnyásan vagy viszolyogva elkerült, akkoriban sok mindent nem mondtunk ki, legfeljebb annyit dörmögtünk ottlikian mi is, hogy mb! vagy csömösöl, bár ha jól emlékszem, a novellában nincs kimondva Horthy neve, de ettől még inkább éreztük, hazugság tetszeleg itt az igaz ruhájában, Horthy primitív és giccses operettfigura volt, anyám vasárnapi ebédek után sokszor elmesélte, mindig könnyezve, miként emelte őt, az ünneplőbe öltöztetett hatéves kislányt a fehér lovon bevonuló Vitéz Nagybányai Horthy Miklós Kormányzó Úr maga elé, nem szerettem ezt a könnyes történetet, rossz csengése volt a szavaknak is, a „vitéz” a Vityáz nevű orosz porszívónk nevére emlékeztetett, ötéves koromtól rettegetem tőle, Nagybánya pedig jelentéktelen, poros kisváros volt, mégis Szatmár fölé volt rendelve közigazgatásilag, de a novellában szereplő Fiume sem simult kellemesen a nyelvemre, a mai neve, Rijeka sem mondott semmit, nem ismertem még Bozsénát, aki belekerült az egyik novellámba, és amikor következő nyáron a kezébe adtam a könyvet, olyan arcot vágott, mint aki kísértetet lát, Joyce-ot viszont ismertem, életem első prózáját '82-ben írtam, és az *Ulysses-érzés* minden mondatában benne volt, „Kulcs, zötyögő-lötyögő, csiki-csuki, slussz, elindul” – így kezdődött valahogy, szóval a társítás kifejezetten rosszul esett, akkoriban már ismertük az *Új Symposiont* is, olvastuk Tolnait, Domonkost, Balázs Attilát meg a többieket, miattuk is fájó volt, hogy épp az Adria-parti város a helyszín, olvastuk azt a korszerű prózát, amely a valóság tényeiből úgy csinál művészetet, ahogy a pagi csipke készül, agavészálakból verik, „verik”, azaz horgolják, egyébként a pagi csipkéről Tolnai egyik elbeszéléséből tudok, bár láttam élőben is a feketébe öltözött asszonyokat, akik kiülnek a szűk síkatorban a házuk elé, ott horgolnak, mellettük

pedig kis falapon a gombostűvel kitűzött csipkék, de azok már cérnaszálból készülnek, és tíz kúna egy féltényérnyi darab, a Tolnai csipkék viszont agavészálakból valók, ezt a prózájára is mondhatom, akárcsak a valódi papi csipke esetében, senki meg nem mondaná, mi az anyaguk, és ez az egész agavészál annyira stimmel, benne van a művészi forma létrejöttének a metaforája, nyolcvan évet kell várni, és senki nem gondolná, hogy a villanyoszlopnyi száron, azon a terebélyes koronán a virágok, amelyek a lemenő nap fényében úgy gyulladnak ki, mint valóságos villanyégők, hogy mindezt az agavé növeszti ki magából, de épp a megjelenésük hihetlensége, ez a meghökkentő átlényegülés teszi, hogy mindez éterien bennünk marad, emlékeinkre tapadva, mint aranyfüst, és ha már hitelesség és igazság, hát elég tengeres-talpas módon rákérdeztem nemrég Fritz Sennre, a legtapasztaltabb Joyce-kutatóra, akivel Zürichben átsétáltunk az állomástól a Sonnenberg domb aljába egy irodalmi estre, Fritz úgy robogott a maga kilencven évével, hogy Évával meg Erikával alig bírtuk követni, pedig sok mindent mesélt a városról, egyszer oldalra lendítve karját, felmutatott a temető felé, ha még nem jártunk fent, látogassuk meg Joyce sírját, ott van eltemetve a családja is, a lányát kivéve, akit egy párizsi intézetben kezeltek skizofréniával, és akiről Jung azt mondta, hogy ő meg az apja ugyanabba a folyóba merültek alá, de míg Joyce búvárkodott, a lánya elsüllyedt, már csak az est helyszínéül szolgáló galéria előtti járdán, borozgatás közben, miután Fritz elmesélte, végül is úgy kezdett Joyce-szal foglalkozni, hogy érettségi után hallotta, milyen mocskos könyv az az *Ulysses*, és akkor sok utánajárással sikerült beszereznie, és azóta már sokszor elolvasta, szóval ezután meg mertem kérdezni azt is, hogy vajon igaz-e, hogy Joyce meg Horthy találkoztak, mire azt felelte, ő erről kizárólag csak a magyaroktól hallott, senki mástól.